
KRÓNIKA

ÍRÓSZÖVETSÉGI KÖZGYŰLÉS ZOMBORBAN. Az írói alkotómunka társadalmi és anyagi helyzetéről tanácskozott a Jugoszláv Írószövetség december derekán Zomborban megtartott közgyűlésének 52 küldötte. Bevezetőt Duško Rosandić elnök tartott. Véleménye szerint felénk az alkotói szabadságot sokszor csupán a művészi és tudósi alkotótevékenységre szűkítik le, holott e sokszor vitatott fogalomba beletartozik az ember minden szellemi tevékenysége: a termelő munkához szükséges szellemiek éppúgy, mint az intellektuális munkához nélkülözhetetlenek. A JKSZ is így értelmezi az alkotói szabadságot, s hangoztatja is annak teljes tiszteletben tartását. Ettől függetlenül — mondta — itthon és külföldön is vannak, akik aggodalmukat fejezik ki, mondván hogy nálunk veszélyben van az alkotószabadság. Mi tudjuk, hogy az alkotószabadságot semmi sem fenyegeti, s hogy az ezzel kapcsolatos elveink szilárdak, tartósak és megváltoztathatatlanok. Rosandić utalt arra, hogy néha hibát követünk el az alkotói szabadságok értelmezésekor és ez olyan látszatot kelt, mintha beavatkoznánk az ügyekbe. Holott csupán arról van szó, hogy a félreértéseket kell tisztázni. „Nem szabad szem elől tévesztetni — hangoztatta az írószövetségi elnök —, hogy az alkotás megköveteli a kísérletet és a szellemi kalandot. A kutatás során minden forma engedélyezett, mindaddig, amíg a kutatás nem ölti magára a végső eredmény formáját. Akkor, amikor az alkotószabadságról nem szakmabeliek és hozzá nem értők ítélik meg a félreértésekre kerül sor s abszurd helyzetek keletkeznek. Mindezt azért hangsúlyozom, mert azt az álláspontot képviselem, hogy a szellemi javak értékelését bizzuk azok-

ra, akik hivatottak az ítékezésre”. Rosandić a továbbiakban kifejtette, hogy az alkotói szabadság körüli viták sokszor fölöslegesen voltak, mert ártottak a demokratikus társadalmi légkörnek, megkérdőjelezték általánosan elfogadott nézeteinket erről a kérdéstről és harmadrangúknak adott lehetőséget, hogy az alkotói szabadság palástja mögé bujjonak, és ők legyenek az alkotók és az alkotás állítólagos védelmezői. Ugyanakkor be kell vallanunk, hogy mi írók is sokszor felelősek vagyunk a hibákért. Az íróegyesületek sem találták föl magukat, mindig kellően, s ez okozott felesleges vitákat. Ilyennek ítélte meg a szerb költők sztrugai bojkottját és a horvát íróegyesületben Mirko Valent fiatal költő felvétele körüli bonyodalmat.

Rosandić a továbbiakban bírálta az irodalomtanítási tanterveket, amelyek túlságosan is tájfellegűek. Szerinte végső ideje, hogy a köztársaságok és tartományok meghozzák azt az egyetemes irodalomtanítási programot, amely minden tanterv számára kötelező lesz, s amely irodalmi értékeinket és a nemzetek és nemzetiségek együttétartozását is méltóképpen prezentálja és tükrözi.

Ivan Ivanji írószövetségi titkár beszámolójában konkrét példákkal mutatott rá az írók és a könyvkiadás kedvezőtlen anyagi helyzetére. Mindeken felül az alkotók helyzetét biztosabbá tevő önzaggatási megegyezések megkötését sürgette, mert az író ma — szerinte — már-már kiszolgáltatott helyzetben van. „Vannak törvényeink és bizonyos önzaggatási megegyezéseink, de leginkább ezek végrehajtásával vagyunk elégedetlenek, vagy pedig belenyugszunk olyan bürokratikus önkényeskedésbe, mint amikor

például a vámhatóságok megakadályozzák a könyvek szabad forgalmát, megsértve ezzel a hazai és nemzetközi jogszabályokat is."

A zombori közgyűlés Azem Shkreli személyében választotta meg a Jugoszláv Írószövetség éves mandátumú új elnökét.

MIROSLAV KRLEŽA: HUNGARICA. Ezzel a címmel rendezett decemberben Budapesten kétnapos tudományos értekezést a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete és a Magyar Írók Szövetsége és az újvidéki Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete. A színvonalas rendezvény széles publicitást kapott a magyarországi lapokban is. Ezért mi is egy pesti tudósítás alapján idézzük föl olvasóinknak a tanácskozáson elhangzottakat. Az alábbi információit az *Élet és Irodalomból* vettük át.

... *Sötér István* akadémikus, az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatója hangsúlyozta megnyitójában, hogy Krleža már pécsi és budapesti iskoláztatásával sok szalon kapcsolódott a magyar kultúrához és irodalomhoz, s eszmei formálódására kezdetben a progresszív magyar polgári radikalizmus, Jászi Oszkár és folyóirata, a *Huszadik Század* volt hatással. Bár a Ludovika Akadémia hallgatója volt, Krleža ekkor már közel állt a Galilei Körhöz is. Közismert, hogy Petőfi, Ady költészete egész életre szóló élménye maradt.

Juhász Ferenc *Miroslav Krleža-siratóját* mondta el a tanácskozás elején. A zágrábi Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémia nevében Jure Kaštelan horvát költő, akadémikus köszöntötte a tanácskozást, majd *Bosnyák István*, az újvidéki intézet igazgatója szólt a Krleža-életmű feltárásának fontosságáról a délszláv—magyar irodalmi kapcsolatok összefüggésében. *Jovanovics Miklós*, a magyar írószövetség főtitkára, mint házigazda is üdvözölte a tanácskozást és részvevőit, személyes élményei alapján is felidézve *Miroslav Krleža* emlékét.

Aleksandar Flaker akadémikus (Zágráb)

bevezető előadásában Krleža magyar tájélményét elemezte, majd *Borri Imre* professzor Krleža *Óskáján*a címmel adott elő, kiindulva a krležai életmű Ady-élményéből. *Vujicsics D. Sztoján* irodalomtörténész a Hungarica-problematika összetettségét oddotta fel a sokrétű, polémikus indulatoktól is fűtött, sokszor kihívásokat is hordozó életműben, melynek összetett kelet-európaisága továbbgondolásra is készített. *Bosnyák István* Krleža és *Sinkó Ervin*, *Bányai János* Krleža és *Lukács György* irodalomszemléletéről adott egybevető elemzést.

A Krleža-életmű magyarországi fogadtatásáról és értékeléséről *Zvone Črnja* (Zágráb) szólt. *Fried István* és *Lőkös István* az életmű komparatiztikai szempontú vizsgálatának gazdag lehetőségeiről beszélt. *Thomka Beáta* és *Csányi Erzsébet* a komparatiztikai és tipológiai elemzés konkrét példáival kapcsolódtak az életmű vizsgálatához. *Póth István*, *Varga József* és *Kiss Gy. Csaba* új adatokat és szempontokat tartalmazó fejtegetésekkel gazdagították a tanácskozás tematikáját.

A tanácskozás alkalmából az írószövetség székházában *Domokos János*, az Európa Könyvkiadó igazgatója nyitotta meg Krleža magyarul megjelent könyveinek kiállítását. 1952-től Újvidéken, Budapesten és Bukarestben Krležának mintegy negyedszáz kötete jelent meg, köztük válogatott műveinek eddig egyetlen külföldi, hatilletőleg nyolckötetes magyar sorozata!

Nálunk megjelent könyveinek példányszáma eléri a negyedmilliót, magyarul kiadott könyvei pedig — a *Filip Latinovics hazatérése* nemrég megjelentetett bukaresti népszerű kiadásával — megközelítik a négyszáz-ezer példányszámot.

A tanácskozás második napján ke-rekasztal-megbeszélés folyt az írószövetség székházában *Miroslav Krleža* életművének magyar recepciójáról. *Csuka Zoltán*, Krleža műveinek érdemes magyar fordítója a szerző leveleivel illusztrálva beszélt a *Petrica Kerempuh balladák* magyar átültetésének összetett munkájáról. *Vujicsics Marietta* a magyar fogadtatás történetét ér-

dekes és feledésbe merült 1944-es adalékkal gazdagította. *Gerold László* újvidéki színikritikus azt fejtegette, milyen szerepet töltöttek be a Krleža-dramák a jugoszláviai magyar színpadokon a felszabadulás óta. *Páll Sándor* budapesti szerbhorvát lektor az utóbbi esztendőök magyar sajtóvisszhangja tükrében adott érdekes összefoglalót a kialakult Krleža-képről.

A magyar—délsláv irodalmi kapcsolatok kutatói évenként immár hagyományosan találkoznak, felváltva nálunk és Jugoszláviában. A mostani tanácskozás az utóbbi évek egyik legeredményesebb és legszínvonalasabb rendezvénye volt. Teljes anyagát a *Literatura* irodalomtörténeti folyóirat közli majd, horvát nyelven pedig a *Forum* című zágrábi akadémiai folyóirat adja közre.

ÚJABB EMLÉKEZÉSEK SZARVAS GÁBORRA. Mint már decemberi számunkban beszámoltunk róla Vajdaságban rendezvénysorozattal emlékeztek meg az adai Szarvas Gábor születése 150. évfordulójáról. A központi ünnepséget december 11-én tartották Adán, ahol kiállítás nyílt a nyelvész munkáiról és a munkásságát és életútját bemutató dokumentumokból, majd ünnepi műsorral emlékeztek a születési évfordulóra. Az emlékünnepségen Major Nándor mondott beszédet (Kérdések és válaszok rovatakban közöljük a beszéd teljes szövegét) majd a szabadkai Pro Musica és az adai Bartók Béla vonószenekar adott hangversenyt.

Az újvidéki Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetében is megemlékeztek a nyelvtudós születési évfordulójáról. Bosnyák István igazgató megnyitó beszéde után hat értekezés hangzott el.

LÁNCZ Irén előadásában ismertette és értékelt Szarvas Gábor tevékenységének fontosabb mozzanatait. A *Magyartalanságok* című értekezésének nagy jelentőséget tulajdonít, mert ebben tűnik fel először a „nyelvőrőség” lehetősége. Amikor az Akadémia Szarvas Gábort bízta meg a Magyar Nyelvőr szerkesztésével, gazdag és ha-

tározott programot állított össze. Szarvas maga is a folyóirat megindulásától kezdve a programmal összhangban különféle kérdésekkel foglalkozott. Az új szavak kérdése, nyelvtörténeti kérdések, néprajzi tanulmányok, szöfejtések, a jövevényszavak kutatása, a nyelv használatának figyelemmel kísérése — ezek a problémakörök foglalkoztatják leginkább, s ezeket a kérdéseket vázolta az előadó. De vázolta Szarvas szemléletének főbb sajátosságait is, s az ebből fakadó túlzásokat, tévedéseket is.

PENAVIN Olga Szarvas Gábor, a Magyar Nyelvőr és a néprajz című előadásában azt fejtegette, honnan ered a nyelvtudós érdeklődése a néprajz iránt, s rámutatott arra, hogy az ilyenfajta érdeklődés összhangban volt a kor tudományos érdeklődésével. De Szarvas nyelvjavító tevékenysége is elvezette a néprajz kutatásához. Szervező munkája nyomán tudományos igényű nyelvjáráskutatás folyt, vagyis nyelvészeti stúdiummá vált a néprajz. Az előadó arról is értekezett, milyen utasításokat adott Szarvas az amatőr gyűjtőknek, s megállapította, hogy amit Szarvas fontosnak tartott, az, hogy hol, mit, kitől gyűjtsünk, s hogyan jegyezzük le a gyűjtött anyagot, ma is követelmény. Szarvas maga is járt gyűjtőutakon, a csángókról ír s a szlavóniai nyelvjárásról. Penavin Olga értékelése szerint ezek a tanulmányok csak a különös, a köznyelvtől eltérő, általános benyomásokat rögzítették, Szarvas nem ad sok leírást, sok példát, a nyelvjárástan mégis sokat köszönhet a nyelvtudós sokoldalú munkásságának.

Gordana JOVANOVIĆ Franz Miklosich szlovén nyelvész és lexikográfus Lexikon paleoslovenico-graeco-latinum című szótárának jelentőségével foglalkozott. Előadásában hangsúlyozta, hogy ez az első jelentősebb lexikográfiai munka, mely a legrégebb szláv adatokat dolgozza fel, s ma is nagy szerepe van az ószláv nyelv tanulmányozásában. Ezt a szótárt Szarvas Gábor jól ismerte, s megróta Czuczor Gergelyt és Fogarasi Jánost, mert nem használták fel ezt a munkát szótárak

készítéskor. Ez a munka ugyanis el-igazitotta volna őket a magyar nyelvben meghonosodott szláv szavak kérdésében. (Jegyezzük meg e helyütt, hogy Szarvas nagyra értékelte Miklosich másik munkáját is, a *Die slavische Elemente im Magyarischen* címűt, ezt lefordította s közölte a *Nyelvőrben*.)

Matijevics Lajos *A Magyar Nyelvőr jugoszláviai vonatkozásai* címmel tartott előadást. Bemutatta, hogy a *Nyelvőr* az első húsz évben milyen gazdag anyagot közölt vidékünkéről. Volt olyan évfolyam, melyben húsznál több egység jelent meg, ami azt jelenti, hogy nemcsak olvasótáborra alakult ki a folyóiratnak vidékünkön, hanem gyűjtőgárdája is akadt. A közölt anyagban helyet kaptak vidékünk népmondái, népdaljai, állatmeséi, találos versei stb. De tájszavakat, utóneveket, gúnyneveket, földrajzi neveket is gyűjtöttek területünkön. Matijevics megemlítette többek között a jeles napokhoz fűződő népi szövegek és énekek közül azt a Nagyböjti játékot, melynek még egyetlen variánsát sem jegyezték fel a Vajdaságban. Jelentősnek tartja az adatai nyelvjárásról írt tanulmányt, mert ez az első nagyobb terjedelmű, s a tudományosan összefoglalt eredménye a Bácskában felbukkanó nyelvészeti munkának.

Papp György *Szarvas Gábor és a Nyelvőr publicisztikai nyelv-művelése* című előadásában rövid történetét adta a publicisztikai nyelv-művelésnek, bemutatta a nyelv-művelés módszerét és eredményeit. Előadásban szólt Szarvas munkáiról, melyek a sajtó nyelvével foglalkoznak, összefoglalta Szarvas gondolatait arról, hogy milyen szerepük van a napilapoknak a nyelv-művelésben, ismertette a lapok reagálását és a publicisztikai nyelv-művelésben elért eredményeket. Papp György megállapította, hogy Szarvas Gábor korát megelőzve fogalmazta meg a sajtó szerepét. Sokszor vádolták Szarvasot dogmás merevséggel. Papp viszont azt bizonyította, hogy ennek ellentmond az, hogy „épp céljai megvalósulásának közelében képes volt

nézeteinek helyesbítésére, s ez mit sem von le nyelv-művelésének következetességéből, amelynek máig ható üzenete a keménységgel párosuló elkötelezettség a nyelv dolgaiban.”

Molnár Csikós László, a *Szarvas Gábor és a német jövevényszavak* című előadásában etimológiai kérdésekkel foglalkozott. Szarvas korában a német nyelv nagy hatást gyakorolt a magyarra, a terjedő germanizmusok ellen felvették a harcot, de nem a német eredetű szavak ellen, melyek meghonosodtak, jövevényszavakká váltak. E szavak kérdésével maga Szarvas is foglalkozott, mestere volt a szófejtésnek. Az előadó azt bizonyította, hogy Szarvas sokszor jó úton járt a szavak eredetének kutatásakor. Megemlítette többek között azt is, hogy Szarvas a jövevényszavak elméleti kérdéseit is foglalkoztatták, s hogy hagyatékában találtak egy munkát, melyben a német jövevényszavakkal foglalkozott. Ezt a munkáját Melich János megjegyzéseivel közölte a *Nyelvőr*.

JUGOSZLÁV—SPANYOL MŰVELŐDÉSI EGYEZMÉNY. Belgrádban jugoszláv—spanyol művelődési egyezményt írtak alá. Ez az első ilyen egyezmény, amelyet az új spanyol szocialista kormány kötött valamely ország kormányával. A gazdag program felöleli a művelődési élet és a közoktatás úgyszólván valamennyi vonatkozását. Így előírja a kölcsönös ösztöndíjazást, az egyetemek együttműködését, a nyelvi és irodalmi szemináriumok szervezését, a lektorátusok munkáját, továbbá a művelődési dolgozók, zenekarok és színtársulatok, magánelőadók, kiállítások és más képzőművészeti rendezvények cseréjét; előmozdítja a könyvkiadók, könyvtárak, múzeumok, filmgyárak, a sajtó, a rádió és televízió együttműködését.

DÍJAK, ELISMERÉSEK. A Szerb Szocialista Köztársaság legrangosabb művelődési díjával tüntették ki Fehér Ferenc költőt, a jugoszláviai magyar irodalom jeles egyéniségét.

Boschán György festőnek, a belgrádi képzőművészeti akadémia nyugalmazott tanárának ítelték oda az 1982. évi Forum Képzőművészeti díjat. Boschán bár Belgrádban él vajdasági képzőművésznek számít. Szabadkán kezdte festői munkásságát. A folyóiratunk szervezte 1938-as kiállításon tünt föl, majd a belgrádi akadémiára irányították. Bár a háború félbeszakította tanulmányait, a főlzabradulás után nemcsak elvégezte, hanem nyugalmazásáig tanára is lett ennek az intézménynek. Boschán György egyik alapítója az ország legöregebb művésztelepének, a zentainak.

A Tartományi Közművelődési Közösségben is odaítélték a hagyományos Kultúra Szikrái elnevezésű, a közművelődés terén elért eredményekért járó díjakat. Ebben a rangos elismerésben részesült Borivoje Stojanović zombori színművész, Vitkayné Kovács Vera újvidéki operanékesnő, Mihajlo

Kun rumai műkedvelő, Gyura Pap-harhaj újvidéki ruszin író, dr. Berislav Berić újvidéki orvos az egészségügyi kultúra fejlesztése terén elért eredményeiért, mr. Spasoje Grahovac kikin-dai műkedvelő, Horváth Emma szabadkai tanárnő az előadóművészet terén elért eredményeiért és Vera Paj-tašev cservenikai pedagógus a műkedvelő munkájáért. Az intézmények közül a 100 éves verseci múzeumot és az újvidéki Sonja Marinković Művelődési Egyesületet díjazták.

Számunk tördelésekor érkezett a hír, hogy az év legjobb szebhrorvát nyelven megjelent regénynek járó NIN Irodalmi Díjat Antonije Isaković *Tren 2* című a belgrádi Prosveta kiadónál megjelent regénye kapta. A díjnyertes művel már folyóiratunkban is foglalkoztunk. Júniusi számunkban bemutattuk a regényt, a szeptemberben pedig részletet közöltünk belőle.